

REPERE METODOLOGICE PRIVIND ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL LA DISCIPLINA ISTORIA ROMÂNILOR ȘI UNIVERSALĂ

Disciplinele școlare din învățământul secundar general, în funcție de logica didactică și specificul curricular, au menirea de a contribui la pregătirea și modelarea profilului elevului în raport cu cerințele actuale și de perspectivă ale societății. Astfel, prin componenta sa civică, disciplina școlară ***Istoria românilor și universală*** vine să completeze finalitățile educaționale generale prin formarea la elevi a educației patriotice, a unei morale și decențe în comportamentul cotidian, fiind luată drept dovadă și (sau) garanție a judecății acțiunilor oamenilor, determinând interpretările, interacțiunile și comportamentele sociale prezente și de viitor.

Reperete metodologice de organizare a procesului educațional la Istoria românilor și universală în anul de studii 2016-2017 reprezintă o componentă a documentelor școlare, ce include aspecte metodologice de aplicare a curriculumului în structurile de învățare, în vederea formării competențelor asumate, fiind structurată din perspectiva relaționării cu evaluarea, conform următoarelor dimensiuni:

- ✓ Curriculumul scris/ stabilit;
- ✓ Curriculumul predat/ operaționalizat;
- ✓ Curriculumul învățat/ realizat/ atins;
- ✓ Curriculumul evaluat.

II. Curriculumul scris/ stabilit.

În anul de studii 2016-2017 formatul actelor normative școlare de tip reglator, specifice disciplinei școlare *Istoria românilor și universală* includ:

- ✓ *Curriculumul modernizat la istorie pentru învățământul primar, gimnazial și liceal* (aprobat prin ordinul ME nr.331 din 12.05.2010);
- ✓ *Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial, liceal, anul de studii 2016-2017*, aprobat prin ordinul ME nr.242 din 25 martie 2016;
- ✓ *Ordinul Ministrului Educației nr.124 din 07.03.2012 Cu privire la organizarea educației istorice în învățământul preuniversitar;*
- ✓ *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la istorie pentru treapta liceală*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.810 din 9.11.2010;
- ✓ *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la istorie pentru treapta primară și gimnazială*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.597 din 30.06.2011;
- ✓ *Standardele de eficiență a învățării Istoriei românilor și universale*, aprobate prin ordinul ministrului educației nr. 1001 din 23.12.2011;
- ✓ *Ghidul de elaborare și realizare a Planului Educațional Individualizat*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.952 din 06.12.2011;
- ✓ *Referențialul de evaluare și Instrumentele de evaluare aferente standardelor de eficiență a învățării la disciplina școlară Istoria românilor și universală*, recomandat pentru aprobare prin decizia Consiliului Național pentru Curriculum (proces – verbal nr.2 din 4 aprilie 2014).
- ✓ *Programa de bacalaureat la Istorie*, aprobată prin ordinul ME nr.1137 din 27.11.2015.

În atenția profesorilor de istorie, în eșalonarea conținuturilor curriculare pentru treapta de liceu (profilul real, umanist, arte și sport), se vor opera următoarele modificări (clasa a XI-a):

- excluderea unității de conținut ***“Marile descoperiri geografice și rezultatele lor”***.
- introducerea unității de conținut ***Revoluția engleză***.

Disciplinele opționale, care vin în completarea competențelor specifice disciplinei școlare *Istoria românilor și universală*, vor fi selectate din lista propusă de Ministerul Educației, conform *Planului - cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2016-2017*, care poate fi completată prin aprobare către Consiliul Național pentru Curriculum. Orele opționale nu pot fi utilizate pentru extindere la disciplinele obligatorii.

III. Curriculumul predat/ operaționalizat.

Conform prevederilor Planului – cadrul *Istoria românilor și universală* are statut de disciplină obligatorie în trunchiul disciplinelor școlare pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, făcând parte din aria curriculară *Educație socio-umanistică*.

În vederea implementării prevederilor Curriculumului scris cadrele didactice și manageriale vor organiza procesul educațional în formatul unei singure discipline școlare. În cataloagele școlare se va indica o singură disciplină de studiu, elevii fiind apreciați cu o singură notă.

Raportul de structurare a conținuturilor științifico – educaționale din curriculumul la disciplină vor fi abordate prin optica istoriei locale regionale/naționale → spre istoria universală (conform principiilor de predare specifice ciclului de școlaritate), conform următoarei eșalonări:

Clasa	Spațiul local	Spațiul național	Spațiul universal
IV	5 %	70 %	25 %
V	5 %	45 %	50 %
VI- XII	5 %	55 %	40 %

Principiul de selectare, structurare și predare a conținuturilor curriculare va porni de la domenii de conținut ale disciplinei (*Timp și spațiu în istorie; Limbaj istoric; Izvoare istorice; Personalități istorice, Causă și efect în istorie; Atitudine și comportament*) stabilite conform *Standardelor de eficiență a învățării* după cum urmează:

- ✓ în ciclul primar (clasa a IV-a) - curs propedeutic de introducere în istorie, axat pe legende și texte cu caracter istoric;
- ✓ în ciclul gimnazial în baza principiului cronologic;
- ✓ în ciclul liceal în baza principiului problematic, de abordare a evoluției istorice, pornind de la aspectul economic, politic, social și cultural al popoarelor lumii.

Elementul local va fi abordat atât pe parcursul unei lecții, ca punct de pornire în formarea reprezentărilor și noțiunilor istorice, cât și integrarea pe parcursul unității de învățare /sau la etapa de evaluare. La predarea conținuturilor curriculare din epoca antică și evului mediu timpuriu (clasele a V- VI, X-a) arealul istoriei locale poate fi extins la nivel de regiune, localitate; conținuturile din evul mediu dezvoltat și târziu, epoca modernă și contemporană (clasele a VII- IX, XI-XII) arealul istoriei locale poate fi localizat la nivel de localitate/ raion. La întocmirea proiectării de lungă durată vor fi repartizate 4-5 ore anual pentru istoria locală.

Asigurarea caracterului aplicativ al disciplinei rezultă din corelarea adecvată, de către profesorul la clasă a aspectelor generale - specifice - aplicabile de organizare a procesului educațional la disciplina școlară.

Aspecte generale	Aspecte specifice	Aspecte practice
Asigurarea unui demers interactiv de predare – evaluare, adaptat nevoilor de individualizare a sarcinilor de lucru pentru fiecare elev.	Proiectarea activității pornind de la caracterul epistemologic și distinctiv la disciplinei;	Realizarea în bază de exerciții, probleme, investigații, activități de cercetare, excursii, vizite de studiu, etc
Plasarea accentului nu doar pe memorare ci pe implicarea activă în sarcinile de lucru a elevilor.	Respectarea sugestiilor de conținuturi curriculare, recomandate la istorie;	Interpretarea legăturilor de cauzalitate și schimbare în istorie.

Încurajarea lucrului în echipă, spiritului competitiv și stimularea creativității;	Corelarea dimensiunilor transferului didactic prin care cunoștințele științifice devin cunoștințe de învățat, astfel ca <i>cunoștințele științifice</i> , rezultate din cercetare să evolueze în <i>cunoștințe de învățat</i> , utilizate în clasă.	Explicarea / argumentarea evenimentelor și fenomenelor istorice.
Valorificarea informațiilor de referință din diverse surse informaționale;	Formularea finalităților (competențe vizate și obiective educaționale) pe unități de învățare sau teme.	Aplicarea cunoștințelor în elaborarea eseului, textului argumentativ
Dezvoltarea gândirii critice.	Identificarea factorilor ce favorizează reușita didactică și succesul școlar.	Utilizarea corectă a surselor istorice.

Integrarea surselor istorice în activitățile didactice are un rol semnificativ în formarea /dezvoltarea competențelor specifice ale disciplinei.

Diversitatea surselor istorice și a tehnicilor de analiza a lor necesită din partea profesorului respectarea unui algoritm operațional al activității de învățare și cercetare, ce include:

1. Selectarea surselor istorice. În vederea abordării multiperspectivice se vor respecta următoarele criterii de selectare:

- categoria formală de sursă;
- contribuția sursei în atingerea obiectivelor operaționale;
- accesibilitatea surselor în raport cu particularitățile de vîrstă;
- timpul planificat pentru realizare;
- asigurarea principiului multiperspectivității.

2. Analiza surselor istorice. În vederea asigurării cadrului de dezvoltare a gândirii critice, indiferent de tehnicile și metodele didactice utilizate, pentru înțelegerea mesajului, este necesară cunoașterea *contextului* (mediul în care a apărut sursa), a *subtextului* (ceea ce autorul consideră că destinatarul cunoaște).

În funcție de obiectivele stabilite, de nivelul de asimilare și de competențe al clasei, profesorul își poate modela demersul atît dinspre context, spre subtext, prin intermediul textului cît și invers.

3. Consecutivitatea etapelor de analiză a surselor istorice:

Nr.	Etapa	Esența etapei	Set de întrebări
1.	Analiza contextuală	presupune un set de întrebări, adresate elevilor, ajutîndu-i să înțeleagă mesajul sursei și să-și formuleze concluzii.	<i>Ce fel de document este? Cine și pentru ce a creat sursa? Unde a fost creată sursa? Cînd a fost realizată sursa? Ce cunoașteți despre această perioadă istorică? Care a fost scopul elaborării acestei surse? etc.</i>
2.	Analiza internă - identificarea premizelor; - evaluarea argumentării și a inferențelor;	presupune un set de întrebări, adresate elevilor, ajutîndu-i să afle poziția, afirmațiile, prejudecățile, și experiențelor	<i>Care este poziția autorului? Ce valori ale autorului pot fi deduse? Care sunt argumentele ce conțin dovezi logice ale concluziilor? Ce concluzii pot fi făcute în baza premizelor identificate? Coraportul dintre cronologia evenimentului și a</i>

	- evaluarea dovezilor; - aprecierea credibilității și a completitudinii sursei;	autorului.	<i>sursei istorice? Ce aspect ar putea apărea într-o altă viziune a autorului? Prezentarea contextuală a subiectului? Analiza cadrului de respingere a anumitor opinii etc.</i>
3.	Analiza externă	presupune din partea elevilor compararea cu alte surse și formularea anumitor constatări.	<i>Selectarea termenilor cheie, identificarea conceptelor folosite în documente, prezentarea formularea dovezilor care susțin premisele identificate, formularea concluziilor și argumentarea lor, acceptarea altor puncte de vedere altele decât ale sale.</i>

Detalieri metodologice privind aplicarea diverselor tipuri de surse istorice în procesul educațional la disciplină poate fi consultat:

- ✓ *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la istorie în învățământul liceal, Chișinău, 2007, paginile 24-33.*
- ✓ *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la istorie pentru treapta primară și gimnazială, Chișinău, 2011, paginile 24-42.*
- ✓ *Parasca Pavel, Ion Negrei, Gheorghe Gonța, Galina Gavriliță, Maia Dobzeu, Istoria românilor. Epoca antică și cea medievală, Chișinău, Editura Știința, 2002, 2006, 2007, 2011, paginile 21, 37, 121, 16.*

3.1 Aspecte didactice și de management ale procesului educațional la disciplină

În atenția comunității educaționale a profesorilor de istorie: în anul de studii 2016-2017 se propune:

tema de cercetare la clasă:

”Analiza progresului școlar din perspectiva finalităților educaționale ale disciplinei școlare Istoria românilor și universală”

domenii de extindere a experiențelor didactice și metodologice pentru Comisiile metodice raionale și instituționale ale ariei curriculare *Educație socio-umanistică:*

- ✓ *Utilizarea TIC în formarea și evaluarea competențelor specifice la istorie;*
- ✓ *Strategii de formare și evaluare a competențelor la istorie.*

Responsabilii de procesul educațional la istorie din cadrul Organelor locale de specialitate în domeniul învățământului vor respecta /asigura contextul tematic nominalizat în activitatea metodică, de monitorizare și evaluare desfășurată în instituțiile de învățământ din subordine.

Agenda activităților educaționale promovate de profesorul de istorie în cadrul decadelor tematice va include:

- ✓ desfășurarea activităților extracurriculare consacrate comemorării „Victimelor Holocaustului”, „Evenimentelor de pe Nistru”, „ Zilelor Cernobîl”, „Zilelor Europei”, diverselor evenimente istorice cu conotație locală/națională etc;
- ✓ participarea, încadrarea elevilor/ instituției în:
 - a) proiecte devenite tradiționale în învățământul secundar general, cum ar fi „Săptămîna Educației Financiare”, „Săptămîna Drepturilor omului”, ”Turnamentului pentru drepturile omului/ copilului”, care dispun de o coordonare științifică și aplicativă, ;
 - b) proiecte cu tematici referitoare la studierea istoriei locale, valorificarea patrimoniului cultural, istoric și al naturii din localitate/ municipiu/ raion într-un mod conex.

3.2. Sugestii privind proiectarea didactică a procesului educațional.

Designul instrucțional al disciplinei școlare *Istoria românilor și universală*, cunoscut ca proiectare didactică, include actul de anticipare și prefigurare a demersului didactic, prin operaționalizarea și aplicarea în practică a prevederilor *Curriculumului la istorie* în vigoare, racordat la *Planul - cadru pentru învățământul gimnazial, liceal și Standardele de eficiență a învățării Istoriei românilor și universală* pentru ciclul gimnazial și liceal.

În scopul asigurării unei imagini sistemice asupra Curriculum-ului, corespunzătoare unui an de studii, este recomandată elaborarea proiectării didactice în baza unităților de învățare, înțelese și concepute ca structuri didactice deschise și flexibile ce finalizează cu evaluări sumative.

Fiecare unitate de învățare, inclusă în macroproiectare, va fi însoțită de proiectul acesteia, care include lecții din respectiva unității de învățare, cu indicarea pașilor pentru formarea competențelor specifice prin valorificarea anumitor activități de învățare. La elaborarea proiectării în baza unităților de învățare se recomandă structurarea în corespundere cu cadrul de dezvoltare a gândirii critice: Evocare - Realizarea sensului –Reflecție - Extindere, sau cadrul simplificat al ERRE: Familiarizare – Structurare - Aplicare. Important este faptul ca prin parcurgerea acestor etape, în cadrul unei unități de învățare, să se obțină formarea unor secvențe de competențe specifice ale disciplinei. Proiectul didactic, realizat în baza unităților de învățare, presupune ca fiecărei lecții, din cadrul unității de învățare, să-i corespundă una din etapele menționate sau se acceptă trecerea prin toate trei etape la fiecare lecție.

Modelul de proiectare didactică poate fi selectat de către cadrul didactic din literatura de specialitate. Unul din modelele de proiectare a unității de învățare recomandat :

Sub-competența	Detalii de conținuturi	Activități de învățare	Resurse didactice			Evaluare	Săptămâna
			Materiale	Procedural	De timp		

În vederea realizării prevederilor *curriculumului scris* și organizării procesului educațional conform finalităților educaționale la disciplină profesorul urmează să respecte următoarele dimensiuni ale activității de proiectare:

- ✓ *respectarea* logicii în stabilirea raportului dintre istoria academică și istoria ca disciplină școlară;
- ✓ *structurarea* conținuturilor curriculare în funcție de competențele specifice fiecărui an de studii și ciclului de învățământ;
- ✓ *abordarea* conținuturilor curriculare prin prisma inter-, multi- și transdisciplinarității de analiză și interpretare a faptelor și evenimentelor istorice;
- ✓ *respectarea*:
 - raportului de predare a spațiului universal, românesc și local în dependență de clasă;
 - principiului de abordare a sugestiilor de conținuturi curriculare stabilite pentru fiecare ciclu de învățământ;
 - numărului de ore semestriale și anuale conform curriculumului scris;
 - numărului de evaluări sumative la clasă conform stipulărilor curriculumului evaluat;
- ✓ *determinarea* conținuturilor curriculare, care permit abordarea/ integrarea elementelor de istorie locală în studierea contextelor istorice;
- ✓ *corelarea* competențelor cheie/ transdisciplinare - competențele specifice și sub-competențelor cu conținuturile vizate;
- ✓ *derivarea* corectă a obiectivelor operaționale din competențele specifice și sub-competențele disciplinei înscrise în Curriculumul;

- ✓ *stabilirea* activităților didactice în vederea realizării *Standardelor de eficiență a învățării la disciplină specifice ciclului de învățământ*;
- ✓ *determinarea* modalităților de integrare a surselor istorice în activitățile educaționale în vederea abordării multidimensionale și critice a evenimentelor și fenomenelor istorice, raportate la prevederile curriculare;
- ✓ *selectarea* auxiliarelor didactice în raport cu potențialul și particularitățile de vîrstă ale elevilor și sub-competențele vizate;
- ✓ *dezvoltarea* și consolidarea practicilor didactice prin intermediul educației istorice în scopul formării la elevi a unui comportament civic activ, deschis societății democratice și pluraliste;
- ✓ *complementarea* educației formale și nonformale prin intermediul competențelor specifice istoriei în vederea pregătirii elevilor pentru o participare activă la construirea unei societăți democratice, cultivarea sentimentului de demnitate națională, manifestată în identitate civică și personală, conștientizarea apartenenței la comunitatea națională și la umanitate.

Un rol important în proiectarea didactică îl constituie **cunoașterea și selectarea adecvată a strategiilor de formare a competențelor** la disciplină.

Clasificarea propusă în continuare ilustrează atât conținutul lor presupus de formularea lor, incluzînd totodată o notă de exhaustivitate metodei predominante (așa cum ar părea la prima vedere), precum și caracterul principal al demersului de ansamblu la istorie. Totodată, acestea au o semnificație în condițiile în care luăm în considerație elementul timp.

Strategii centrate pe activitatea profesorului și pe acțiunea de predare:	Strategii discursive și explicative. Strategii discursive și conversative. Strategii discursive și demonstrative. Strategii algoritmice (prescriptive).
Strategii centrate pe activitatea de învățare și interacțiunea profesor – elev:	Strategii bazate pe cercetare și explorare (cercetări investigative). Strategii bazate pe exploatarea manualului. Strategii bazate pe exploatarea diferitelor suporturi de instruire. Strategii problematizante. Strategii bazate pe utilizarea modelelor. Strategii bazate pe activitatea practică.
Strategii centrate pe construirea de proiecte.	Strategii bazate pe tehnologia informației și comunicării (TIC). Strategii mixte. Strategii integratoare: strategia holistică. Strategii de evaluare.

IV. Curriculumul evaluat.

Evaluarea, ca componentă a curriculumului la istorie, presupune evaluarea achiziționării cunoștințelor, abilităților și atitudinilor, obținute pe parcursul studiilor la disciplina școlară.

Tehnologia evaluării în bază de competențe presupune respectarea unei **scheme**, ce asigură corectitudinea ei ca proces:

- competență – standardul care urmează să fie evaluat;
- obiectiv de evaluare - matrice de specificație;
- forma de evaluare – proba și sarcinile;
- barem analitic de apreciere - grila de evaluare;
- mod de scorere - convertirea punctajului în notă.

Evaluarea rezultatelor învățării la *Istoria românilor și universală*, are drept scop determinarea nivelului de realizare a competențelor specifice și sub-competențelor la disciplină, în acest sens,

profesorul va proiecta activitatea de evaluare concomitent cu proiectarea demersului de predare – învățare, incluzând următoarele tipuri de evaluări:

- ✓ **evaluarea inițială** (obligatorie pentru fiecare clasă la începutul semestrului I);
- ✓ **evaluarea curentă/ formativă** ce presupune prezentări, postere, portofoliul, tabele conceptuale, enunțuri istorice etc;
- ✓ **evaluarea sumativă**, ce presupune finalul fiecărei unități de învățare. Numărul de evaluări sumative obligatorii pentru anul de studii 2015-2016 include 4 evaluări pentru ciclul primar și gimnazial și 6 evaluări pentru treapta liceală (inclusiv tezele semestriale).

Instrumentele de evaluare aplicate la disciplină, pentru toate ciclurile din învățământul secundar general, vor fi structurate conform:

- domeniilor de conținut: *Timp și spațiu în istorie, Limbaj istoric, Izvoare istorice, Personalități istorice, Cauză și efect, Atitudine și comportament.*
- standardelor de eficiență a învățării la *Istoria românilor și universală.*

Cunoașterea, selectarea și aplicarea corectă a **strategiilor de evaluare** constituie o exigență a proiectării instrumentelor de evaluare și a tipului acestora. În principiu, pot exista următoarele strategii de evaluare:

- ✓ **Strategia evaluării continue**: după curriculum, sau după criteriile de acordarea a notelor; aceasta presupune un set de teste secvențiale, obligatorii după fiecare unitate de învățare și opționale în interiorul acestora. Acest model poate fi aplicat și pentru programa de examen la BAC, în condițiile în care testele secvențiale se aplică pe parcurs și nu numai după parcurgerea integrală a acesteia; diferența dintre evaluarea după curriculum și după programa de examen este legată mai mult de diferența dintre competențele din curriculum și cele ale programei de examen. Ambele pot să fie corelate prin intermediul competențelor de evaluare. Modelul acestei strategii este ilustrat de consemnarea într-un tabel a secvențelor de învățare și a testelor asociate acestora; în cazul criteriilor de notare, acestea înlocuiesc finalitățile curriculare și de evaluare.
- ✓ **Strategia evaluării finale**: are toate caracteristicile evaluării din situațiile de examen; în mod frecvent însă, după evaluarea continuă se poate realiza o evaluare finală, prin teste integratoare. În cazul examenelor, testele au caracter integrator, dar au o anumită selectivitate; evaluarea finală trebuie să aibă în vedere un anumit raport între tipurile de itemi, tematica interioară parcursă (principalele capitole).
- ✓ **Strategia evaluării holistice**: aceasta se referă la evaluarea unor secvențe de învățare parcurse după un proces de instruire de tip holistic, vectorizat de o strategie asemănătoare. Dezvoltările teoretice și practica unei asemenea strategii rămâne un deziderat pentru următorul interval de timp.

V. Asigurarea didactică.

În scopul realizării procesului educațional la *Istoria românilor și universală* în anul de studii 2015-2016 vor fi utilizate surse didactice indicate în *Sugestiile metodologice privind organizarea procesului educațional la Istorie în anul de studii 2013-2014.*

C. Lungu, consultant superior, ME